

STRATEJİK ÖZERKLİK İLE STRATEJİK KARŞILIKLI BAĞIMLILIK ARASINDAKİ HASSAS DENGEYİ KURMAK: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Teoman Ertuğrul TULUN

Analist

Analiz No : 2025 / 33

08.08.2025

Bu yazı ilk olarak AVİM tarafından 5 Ağustos 2025'te yayınlanmış İngilizce bir makalenin Türkçe çevirisidir.

Uluslararası politika üzerine güncel akademik ve politik tartışmalarda, uluslararası düzenin köklü değişimler geçirdiğine dair genel bir anlayış bulunmaktadır. Bu tartışmalarda, büyük yapılar üreten güçlü devletler arasındaki kabiliyetlerin dağılımı kutupluluk kavramıyla açıklanmakta ve tek kutuplu, iki kutuplu ve çok kutuplu kavramları en az yarım yüzyıldır kamusal söylemde yaygın olarak kullanılmaktadır.

Basitçe ifade etmek gerekirse, tek kutuplu bir sistemde son derece güçlü bir devlet, iki kutuplu bir sistemde iki devlet ve çok kutuplu bir sistemde üç veya daha fazla devlet bulunur. Popüler ve akademik söylemde kutupluluğa dair çelişkili algılar varlığını sürdürürken, akademisyenler ve politika yapıcılar arasında dünyanın çok kutuplu bir düzene doğru kaydığı konusunda giderek artan bir fikir birliği ortaya çıkmaktadır. Bu değişim içinde, en azından bölgesel düzeyde yeni güç merkezlerinin ortaya çıkmasının, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana hâkim olan uluslararası düzenin yapısını ve normatif temellerini sorguladığı ileri sürülmektedir. Çok kutuplu bir dünyaya doğru ilerledikçe, ittifak modellerinin, kalkınma paradigmalarının ve dış politika yönelimlerinin değişmeye başladığı belirtilmektedir. Bu bağlamda bazı akademisyenler, Batı sonrası uluslararası düzen döneminde çok kutuplu bir uluslararası düzenin Batı dışı dünyada daha coşkulu bir şekilde karşılandığını ileri sürmektedirler.

Stratejik Özerklik

Çok kutupluluk tartışmalarında ortaya atılan en çarpıcı yeni kavramlardan biri stratejik

özerkliktir. Stratejik özerklik, kısaca bir devletin ulusal çıkarlarını gözetme ve özellikle savunma, dış politika ve kritik teknolojiler gibi temel alanlarda, dış aktörlere aşırı bağımlı olmadan bağımsız kararlar alma becerisi olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda, çok kutuplu bir düzeni savunan orta ölçekli güçlerin, büyük güçlerle maliyetli ilişkilerden kaçınarak, maksimum esneklik için tüm seçeneklerini açık tutmaya çalıştıkları savunulmaktadır. Bu ülkeler, küresel gücün gelecekteki dağılımını belirsiz gördükleri ve yerine getirilmesi zor taahhütlerden kaçınmak istedikleri için bir korunma stratejisi izleyen ülkeler olarak tasvir edilmektedir.

Türkiye, stratejik özerklik arayışında olan önemli ülkelerden biri olarak gösterilmektedir. Hem NATO üyesi bir ülke hem de stratejik özerklik arayan bir ülke olarak nitelendirilen Türkiye'nin bu konudaki tartışmalarda ayrıcalıklı ve dikkat çekici bir konuma sahip olması şaşırtıcı değildir. Bu bağlamda, Batı dünyasının üstünlüğünü sorgusuz sualsiz savunan ve Avrupa merkezcilik/Batı merkezcilik düşüncesini kutsal sayan akademik ve siyasi uluslararası çevreler, Türkiye'nin stratejik özerklik çabalarına şüpheyle bakmakta ve bu tutuma temkinli yaklaşmaktadır. Bu tartışmalarda dikkat çeken nokta, konunun Batı kaynaklarında genellikle bir gözlem olarak ortaya atılıp temkinli bir şekilde ele alınmasına karşılık, bazı Türk akademisyenlerin ve siyasetçilerin bu çabayı gerçekçi bulmaması, doğrudan Türkiye'nin iç siyasetiyle ilişkilendirmesi ve bazı durumlarda aşırı Batı yanlısı bir bakış açısıyla sert bir şekilde eleştirmesidir. Bu yaklaşımın bazen kraldan ziyade kralcı bir üslupla ifade edilmesi dikkat çekicidir.

Bu konudaki çalışmalara içerik açısından bakıldığında, bazı akademisyenlerin Türkiye'nin stratejik özerklik hamlesini bir korunma stratejisi perspektifinden veya rakip hiyerarşik düzenler arasındaki değişen güç dengesi dinamikleri bağlamında incelediğini görmekteyiz. Bazıları ise Türkiye'nin stratejik özerklik hamlesinin yalnızca riskten korunma kaygılarından değil, aynı zamanda küresel siyaseti şekillendiren güç kaymalarının yaşandığı bir dönemde jeopolitik zorunluluk gerçeklerinden de kaynaklandığını savunuyor. Yukarıda da belirtildiği gibi, bazıları ise bu çabaları hükümetin iç siyaseti düzenleme aracı olarak tanımlıyor. Bu grup arasında, bu hamleyi mevcut Türk hükümetinin "rejimin varlığını" sürdürme çabası olarak nitelendiren aşırı siyasallaşmış akademisyenler de bulunuyor.

Avrupa Birliğinin (AB) Stratejik Özerkliği: Kavramdan Kabiliyete Geçiş

Stratejik özerklik kavramının anatomisini incelerken, AB'nin son yıllarda stratejik özerklik fikrinin en bilinen örneğini sunduğunu hatırlamak yerinde olacaktır. AB Parlamentosu bilgilendirme raporu, AB'nin stratejik açıdan önemli politika alanlarında özerk bir şekilde, yani başka ülkelere bağımlı olmadan hareket etme kabiliyetimden bahsetmektedir. Bu alanlar savunma politikasından ekonomiye ve demokratik değerleri koruma kabiliyetine kadar uzanabilmektedir. 2013-2016 yılları arasında stratejik özerklik, öncelikle güvenlik ve savunma konularına bir yaklaşım olarak görülmüştür. 2017-2019 yılları arasında ise stratejik özerklik, düşmanca bir jeopolitik ortamda Avrupa çıkarlarını savunmanın bir yolu olarak değerlendirilmiştir. 27 AB üye ülkesinden 23'ünün aynı zamanda NATO üyesi olduğu da vurgulanmalıdır. Bu örnekten de anlaşılacağı üzere, 23 ülke NATO üyesi

olmalarına rağmen, NATO'dan bağımsız olarak kendi aralarında stratejik özerklik geliştirmekte sakınca görmemiştir.

Türkiye'nin Stratejik Özerklik Elde Etme Çabaları Kimleri Rahatsız Ediyor Ve Neden?

Uluslararası düzenin kökten değiştiği aşikârdır. Böyle bir ortamda, Türkiye'nin parçası olduğu Batı dünyasından kopmadan ve sadık bir müttefiki olduğu NATO ittifakına zarar vermeden öz savunma sistemini güçlendirmek için önlemler alma çabalarının, özellikle bazı akademik çevrelerde neden bu kadar rahatsızlık yarattığını akademik olarak incelemek faydalı olacaktır. Bazı Türk akademisyenlerin, ağırlıklı olarak Batı'nın üstünlüğünü savunan uluslararası yayınevlerinde Türkiye'nin stratejik özerkliğini savunan veya bu yöndeki çabaları tarafsız bir şekilde değerlendiren akademik makaleler yayınlatmakta önemli zorluklarla karşılaştığı kabul edilmelidir. Bununla birlikte, gri literatür bağlamında, konuya kendi siyasi görüşünün sınırları içinde olabildiğince adil bir şekilde yaklaşmanın ve konuyu aşırı siyasallaştırmadan stratejik özerklik ile stratejik karşılıklı bağımlılık arasında bir denge kurmaya çalışmanın mümkün olduğu düşünülmektedir.

Örneğin, yakın zamanda bir internet gazetesinde yayınlanan "Türkiye'nin kimliği, Ankara'nın dış politikası" başlıklı bir makalede, Türkiyenin "stratejik özerklik arayışının ancak üyesi olduğu ittifaklar ve örgütler içinde güçlü bir ses ve ikna edici bir tavırla ve buna uygun hareket ederek başarılabileceği" ifade edilmiştir. Bu ifadeden, Türkiye'nin stratejik özerklik arayışına karşı çıkılmadığı, ancak bunun üyesi olduğu güvenlikle ilgili kurumlar ve ittifaklar içinde güçlü bir ses çıkarılarak başarılması gerektiğinin önerildiği anlaşılmaktadır.

Öneri, geçmişten gelen kalıplaşmış düşünceler bağlamında ilk okunduğunda mantıklı görünse de, böyle bir önerinin pratikte nasıl uygulanabileceği ve Batı egemenliğinden başka hiçbir düşünceye tahammülü olmayan bir ortamda nasıl tepkiler alabileceği dikkatlice değerlendirilmelidir. İçinde bulunduğumuz dönem ve Ortadoğu'da tanık olduğumuz çirkin gerçekler, Türkiye'nin güvenlik kaderini körü körüne Batı egemenliğini her şeyin üstünde tutanlara teslim edemeyeceğini göstermektedir. Hayaller, tasarım değildir. Tarihsel bir bilinç ve gelecek tasavvuru olmadan ulusal güvenlikte etkinlik kazanılması beklenmemelidir. Bir ülke, başkalarının hayallerini körü körüne kendi hayalleriymiş gibi benimseyerek geleceğini inşa edemez. Gelecek nesillere, diğer ülkelerin bizim için kurduğu hayalleri dayatarak güvenli bir gelecek yaratamayız.

Türkiye'nin stratejik özerkliğini güçlendirecek ve çeşitlendirecek tedbirleri almanın, iktidarda hangi siyasi parti olursa olsun, tüm Türkiye hükümetlerinin öncelikli görevi olduğuna inanıyoruz.

**Resim: Anadolu Agency and Anadolu Agency*

Yazar Hakkında :

Teoman Ertuğrul Tulun , Avrasya İncelemeleri Merkezi'nde (Ankara) analisttir. Dr. Teoman Ertuğrul Tulun, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi doktorasını Ankara İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi'nde tamamladı. Avrupa Birliği Çalışmaları, Küreselleşme, Yabancı Düşmanlığı, Nefret Söylemi Çalışmaları ve Uluslararası İlişkiler *alanlarında çalışmalar yapmaktadır.*

Atıfta bulunmak için: TULUN, Teoman Ertuğrul. 2026. "STRATEJİK ÖZERKLİK İLE STRATEJİK KARŞILIKLI BAĞIMLILIK ARASINDAKİ HASSAS DENGEYİ KURMAK: TÜRKİYE ÖRNEĞİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2025 / 33. Ağustos 08. Erişim Kasım 10, 2026. https://mail.avim.org.tr/tr/Analiz/STRATEJIK-OZERKLIK-ILE-STRATEJIK-KARSILIKLI-BAGIMLILIK-ARASINDAKI-HASSAS-DENGEYI-KURMAK-TURKIYE-ORNEGI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır